

Надежда Петровић 1873–2023.

У СУСРЕТ ОБЕЛЕЖАВАЊУ 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА

27. децембар 2022 – 26. јануар 2023.
Галерија РТС, Београд, Таковска 10

УРЕДНИКА
ГАЛЕРИЈА
НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ

РТС

Надежда Петровић: живот и уметност без компромиса

Без обзира на све тешкоће које је имала као жена у вртлогу бурних историјских догађаја и друштвених збивања балканских простора, Надежда Петровић је постала својеврсни предводник свега значајног што се дешавало у првих петнаест година прошлог века – изборила се за сопствене ставове у уметности, зближавала уметнике јужнословенског простора, радила на образовању и еманципацији борећи се са традиционализмом и предрасудама и на крају дала живот у борби за част и

*Шта сам мојла друго да
јосманем ја Надежда
Петровић, Димиријева и
Милевина кћер, до српска
сликарка, кад умесџо њрве
фошграфује из најранијеј
дешињсџва имам црџеж...*

слободу свог рода. Годинама након преране смрти Надеждин уметнички рад потпуно је био засењен алтруизмом и родољубљем толико да се скоро искључиво њена личност перципирала кроз жртву велике хероине!

Надеждин приступ слици несумњив је резултат школовања у Минхену и боравака у Француској и Италији, а стални повратак традиционалној Србији изражен је у виду тема које носе предзнак националног. У том сликарству препознат је модел *бескомпромисно-*

сџи у свом модернизму, што је постигнуто одсуством допадљиве слике предела и натуралистичког детаљисања. Разбијањем строгог схематизма реалистичке слике, користећи пастуозну фактуру и крајње неуобичајен колорит, српско сликарство је приближила европским правцима. На њеним сликама, пуним изражајности и јачине, доминирају акценти зелене, црвене и беле на лицима портретисаних, неочекивано црвено или љубичасто небо, маестрални пренос сопствене егзалтираности наизглед уобичајеним призорима – од ресничког сокака и жетве, преко језера у Булоњској шуми до грачаничких купола. Врхунац изражајности постигнут је у приказу мрља купача на плажи и узбурканом, пенушавом воденом масом једног морског таласа. У том тренутку патријархална Србија, ограничена на свим пољима у времену друштвених, политичких и ратних криза, апсолутно није била у стању да прихвати бескомпромисност њеног сликарства!

Поглед на уметност у Србији значајно је промењен у годинама између два рата. Тадашњи млађи критичари наводе да се слика мора схватити као уметников свет и доживљај са сопственим законима – говори се о аутономији уметности, о новим теоријама и новој естетици, па је са те позиције стављено до знања да се српска уметност заувек променила са Надеждиним минхенским сликама, раскидом са старим канонима и да авангардне појаве никако нису биле могуће без оштре радикализације на плану деконструкције реалистичке слике, односно Надеждиного приклањања тзв. „антикласичној естетици“.¹

¹ О Надеждином сликарству у том смислу пишу Пјер Крижанић, Бранко Поповић, Моша Пијаде, Растко Петровић...

Од тада се њено сликарство високо позиционирало у историји српске модерне са различитим погледима везаним за дефинисање припадности неком од уметничких праваца – без јасних стилских и хронолошких граница између импресионистичког и експресионистичког, уз елементе сецесије, симболизма и фовистички колорит, као доминанта издиже се Надеждина фасцинираност призором коју је на такав начин на слику могла пренети искључиво енергија једног експресионисте.²

Пре Надежде уметничка ангажованост се мерила националним патосом у романтичарским и реалистичким представама па је јасно

да, осим визуелно-појавног, заправо истовремено перципирање „етичког и естетичког“ као и елемента ангажованости издваја њену пионирску и визионарску улогу.³ Из перспективе савременог доба Надеждин радикализам у посматрању и схватању слике, као и њен друштвени активизам, толико су изазовни да не престано дају нове осврте и студије, нове начине и аспекте читања авангардног визуелног израза и тематски ангажованог приступа, потврђујући утврђену позицију њеног сликарства као граничног између старих и нових схватања.

Мирјана Рацковић

Колоритно и енергично

Уметнички опус Надежде Петровић несумњиво је померио границе српског сликарства, охрабрио генерације уметника са почетка 20. века ка новим уметничким думетима и усмерио касније генерације. Иако су је у току ликовног развоја водили зрели ставови да буде особена и отворена ка свему новом што јој се пружи, неминовна је била постепеност у грађењу ликовног израза. Њено стваралаштво је подељено на четири периода: Минхенски (са две фазе напредовања у време сликарских студија), Србијански (са три фазе: периодом када ствара експресионистичка дела у Реснику и Сићеву, када слика у стилу импресионизма и када ствара упечатљива дела богата колоритом), Париски (са фазом којом наставља са усвојеним колоризмом и фазом у којој њен

сликарски правац достиже потпуну зрелост) и Ратни када у новонасталим околностима изчина сликања црпи моралну и емотивну снагу, а њене слике, уз уметничку вредност, носе тежину узвишеног дела подареног Србији.

Дела представљена на овој изложби оквирно илуструју њен уметнички опус. Кроз њих су заступљена два периода Надеждиног сликарства:

- Минхенски период и његова прва фаза која обухвата време похађања сликарске школе Антона Аждае у Минхену („Воденица“ и „Читање“)
- Србијански период и његова прва фаза којој припада Надеждино активно сликање по околини Београда и у време уметничке колоније у Сићеву и настају дела јаке енергије и богатог колорита, али и она где је дигра-

² О „очувању вредности призора“ у Надеждином сликарству видети у: Дејан Сретеновић, *Секвенце. Уметносћ Југославије и Србије из збирки Музеја савремене уметносћи*, Музеј савремене уметности, Београд, 2017, 15; О уметничкој енергији Надежде Петровић видети у: Катарина Амброзић, *Надежда Пејровић 1873–1915*, Југославијапублик, Београд, 1978.

³ Јован Деспотовић, *Случај Надежде Пејровић*, у: *Уметносћ и анијажованосћ деведесетих*, 20. Меморијал Надежде Пејровић, Уметничка галерија „Надежда Петровић“, Чачак 1998, 11.

ПОРОДИЦА ПЕТРОВИЋ ПРЕД НАДЕЖДИН ОДЛАЗАК У МИНХЕН (1898)

ла умеренију палету боја, те доминирају смиреност и контемплација („Предео са колибом“ и „Девојчица у белом“)

- Србијански период и његова трећа колористичка фаза када је учврстила експресионистичку обраду и употребу богатог изнијансираног колорита. („Предео“ и „Портрет старице“).

Тематски су заступљени Надеждини најчешћи мотиви – пејзаж и портрет. Пошавши од мотива воденице која осликава Надеждине прве године сликања директно у пејзажу, пре-

ко истраживања светлости кроз умерену палету у пределу насталом у околини Београда до колористички и композиционо разиграног призора српског села смештеног под брдом, изабрана дела сведоче о односу сликарке према екстеријеру и изазовима које носи, а које је савладала кроз модернистички концепт и непосредност. Да је снага Надеждиних портрета у преносу емоција (личних и портретисаних особа) сведочи и портрет девојчице где доминира умеренија палета боја и лазурно сликање (и не смета што је остао у радној фази) и портрет старице рађен енергичнијим потезима, богатим колоритом и пастуозније. Тематски се издваја слика „Читање“ јер обрађује један од ређе заступљених мотива у Надеждином опусу. Иако представља интимни приказ из свакодневног живота, сликарка у њега уноси динамику акцентовањем централне површине (блузе жене која чита) јарко црвеном бојом и указује да се већ кроз ране школске радове Надежда формирала као колориста енергичне сликарске личност.

Драгана Божовић

***Шта сам мојла да њосћанем
нејо родољубна Српкиња, јер
је моја мајка Милева штако
васићавала јенерације ђака
у Србији... водећи шим њушем
и целу њородицу нашу.***

ПОРТРЕТ СТАРИЦЕ (МИЛЕВИЦА ПЕТРОВИЧЪ), 1909.

ВОДЕНИЦА, 1901.

ЧИТАЊЕ, 1901.

ПРЕДЕО СА КОЛИБОМ, 1907.

ПРЕДЕО, 1909.

ДЕВОЈЧИЦА У БЕЛОМ, 1906.

Надежда Петровић је рођена у Чачку, 11. октобра 1873. године, где су њени родитељи били на учитељској служби. Због очевог посла и даљег школовања деце породица се вратила у породичну кућу у Београду (1884). Након завршетка Више женске школе Надежда постаје учитељица цртања уз упоредо похађање часова сликања код Ђорђа Крстића и Кирила Кутлика. Ни Крстић ни Кутлик нису оставили много трага на њена каснија сликарска опредељења, али је чињеница да је Крстић био тај који је охрабрио да оде на уметничке студије у Минхен. Утицај ликовних педагога Антона Ажбеа и Јулиуса Екстера, као и уметничке климе затечене у Минхену (1898–1902), профилисали су њен сликарски пут, пре свега отвореност ка немачком експресионизму, тако да и након повратка у Србију пасионирано слика у маниру енергичног експресионисте. Радила је у школи, писала о изложбама, догађањима у култури, политици, настојећи да и на тај начин допринесе напретку друштва у целини. Надеждин друштвени активизам започиње учешћем у оснивању хуманитарне организације Коло српских сестара (1903), и ношењем помоћи у крајеве неослобођене од отоманске окупације. Истовремено, креће и у велике послове око организовања Прве југословенске уметничке изложбе (1904), и оснивања прве ликовне колоније на Балкану у Сићеву (1905). То је период њеног најплоднијег стваралаштва (србијанска фаза, 1903–1910) који је изнедрио антологијска дела настала директно у природи – *Жејва*, *Ресник*, *Призренка* (*Цијанка*), *Жена са црвеним*

шлом, *Калуђер*, *Чобанин*, *Аушолоорџреј*, *Дерејлије на Сави*... Пуна ентузијазма одлази на студијски боравак у Париз (1910), посећује музеје, салоне и атеље, излаже на Салону. Жељу да свој уметнички живот веже за Париз распршиле су породичне трагедије и наступајући ратови. Током балканских и Првог светског рата (1912–1915), Надежда Петровић је добровољна болничарка. Негујући рањенике, сликајући рушевине, офицере, шатор војне болнице и бринући о оболелима од тифуса и сама оболевши умрла је 3. априла 1915. године у Војној болници у Ваљеву.

ИЗЛОЖЕНА ДЕЛА

- Воденица**, 1901. уље на картону, 37×52 cm, инв. бр. 90, Уметничка галерија „Надежда Петровић, Чачак
- Читање**, 1901, уље на платну, 33×43 cm, инв. бр. 174, Народни музеј Србије, Београд
- Девојчица у белом**, 1906. уље на картону, 48×48 cm, инв. бр. 161, Уметничка галерија „Надежда Петровић, Чачак
- Предео са колибом**, 1907, уље на платну кашираном на шперплочу, 38×57 cm, инв. бр. 140, Народни музеј Србије, Београд
- Предео**, 1909, уље на картону, 51×77 cm, инв. бр. 512, Народни музеј Србије, Београд
- Портрет старице (Милевица Петровић)**, 1909. уље на картону, 32×23 cm, инв. бр. 94, Уметничка галерија „Надежда Петровић, Чачак

Пред наступајућу 2023. годину, када ће значајан јубилеј – 150 година од рођења сликарке Надежде Петровић – бити обележен великом ретроспективном изложбом и многим пратећим програмима и садржајима, као уводни програм у простору Галерије РТС-а приређује се ликовно-документарна изложба **Надежда Петровић 1873–2023: у сусрет обележавању 150 година од рођења** са циљем подсећања шире јавности на величину личности и дела Надежде Петровић, на њену светлу биографију и интелектуалну и уметничку баштину коју нам је подарила.

Програми, којима се обележава ова важна годишњица, биће приређени у земљи, региону и иностранству уз подршку Министарства културе и информисања Републике Србије, УНЕСКО-а и Националног комитета УНЕСКО-а Републике Србије. Уједно, 2023. године обележићемо још један велики јубилеј везан за породицу Петровић – 125 година од рођења Надеждиног брата Растка Петровића, великана српске и европске модерне књижевности.

Уметничка галерија „Надежда Петровић“ и Галерија РТС-а се за уступљене слике и репродукције за изложбу захваљују Народном музеју Србије у Београду и господину Милошу Коларжу из Београда.

Извори материјала коришћеног у изложбеној поставци: Катарина Амброзић, *Надежда Петровић 1873–1915*, Југославијапублик, Београд, 1978; Љубица Миљковић, *Надежда Петровић 1873–1915: Пути часћи и славе*, Народни музеј, Београд, 1998; др Јасна Јованов, *Надежда са обе стране објектива*, Спомен-збирка Павла Бељанског, Нови Сад, 2013.

ИЗДАВАЧ ЈМУ Радио-телевизија Србије • **ЗА ИЗДАВАЧА** Драган Бујошевић, генерални директор РТС; Бранислав Кланшчек, председник Управног одбора РТС • **САВЕТ РТС ЗА ЛИКОВНО СТВАРАЛАШТВО** Никола Мирков (председник), Зорица Шујица (потпредседник), Славица Стефановић (помоћник председника), Никола Кусовац, Ђорђе Кадијевић, Чедомир Васић, Александра Јелисавац, Софија Љубичић, Драгана Ковачић • **РЕАЛИЗАЦИЈА ИЗЛОЖБЕ** Уметничка галерија „Надежда Петровић“, Чачак • **АУТОРИ ИЗЛОЖБЕ, ТЕКСТОВА И ПОСТАВКЕ** Драгана Божовић, Мирјана Рацковић • **РУКОВОДИЛАЦ СЛУЖБЕ БАШТИНА И КУЛТУРНА ПРОДУКЦИЈА РТС** Александра Јелисавац • **ОДГОВОРНИ УРЕДНИК ГАЛЕРИЈЕ РТС** Петар Ђиновић • **УРЕДНИК** Ана-Марија Симоновић • **ФОТОГРАФИЈЕ И ВИДЕО МАТЕРИЈАЛ** Миленко Савовић, МФ ФСС УЛУПУДС • **ДИЗАЈН ШТАМПАНОГ МАТЕРИЈАЛА ЗА ИЗЛОЖБЕНУ ПОСТАВКУ** Слађана Тутуновић • **ИЗВРШНИ ПРОДУЦЕНТ** Славица Стефановић • **ГРАФИЧКО ОБЛИКОВАЊЕ** Предраг М. Поповић • **ШТАМПА** Штампарија РТС • **ТИРАЖ** 600 примерака • Београд, децембар 2022.

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ НАДЕЖДА ПЕТРОВИЋ, 1909.

PTC 13

@galerijarts

bastinarts

rts.rs